MUZEJ GRADA BEOGRADA
I PIONIRSKI CENTAR
MALA GALERIJA

TOMA ROSANDIĆ

ŽIVOT I DELO

«RASPEVANO LETO«
13 - VI — 1 - IX - 1978.
Kozjačka br. 3

TOMA ROSANDIĆ

U dugom vremenskom periodu protekao je čitav jedan ljudski vek, osamdesetogodišnji život jedne izuzetne ličnosti ispunjen neprekidnim radom, težnjom za znanjem i usavršavanjem i intenzivnim umetničkim stvaranjem.

Vajar Toma Rosandić rodio se u Splitu, u siromašnoj radničkoj porodici, 22. januara 1878. godine. Otac Antonio Rosandić, bio ze zidar i kamenorezac, majka, Tomina Mulanović — Rosandić, krojačica. Još u najranijoj mladosti naučio je Rosandić od oca kamenoresca da spretno drži dleto u ruci, kao i veliki francuski vajar Roden, koji će mu kasnije jedno vreme biti uzor.

U radionici Pavla Bilanića »Klesara i kipara« u Splitu proveo je mladi Rosandić 3 godine, od 1900. do 1903. zajedno s Ivanom Meštrovićem. Osnove — obrada kamena, savladao je upravo u Biliničevoj radionici, kao običan radnik — kamenorezac. Istovremeno je sticao i prve osnove iz likovnog obrazovanja, posećivao večernju školu crtanja i ornamentisanja u gipsu.

Prvo Rosandićevo putovanje i studije van zemlje bio je njegov odlazak u Italiju 1903. godine. Boravio je u Rimu, Firenci i Veneciji. U Veneciji je ostao 2 godine; tu je izradio i svoju prvu samostalnu skulpturu Ležeći ženski akt, koji je izlagao 1906. u Milanu, gde je bila nagrađena i otkupljena. Ovaj uspeh u Milanu bio je presudan za Rosandićevu definitivnu orijentaciju — da napusti zanat i da se opredeli za umetničku skulpturu.

Na poziv Meštrovića, s kojim se sprijateljio još u Biliničevoj radionici, otišto je 1908. godine u Beč da zajedno rade. Tu je Rosandić pokušao da se upiše na Bečku Umetničku akademiju, ali i pored odlično položenog prijemnog ispita nije bio primljen, pošto je profesor Biterlih smatrao da je on već izgradio svoj način rada i da školovanje na Akademiji neće doneti neke rezultate. Pa ipak Rosandić je i dalje vredno i studiozno radio i izlagao u Beču.

Prvi svetski rat zatekao je Rosandića u Beogradu gde se sa suprugom Marom, prvom ženom umetničkim fotografom u Srbiji, nastanio. Povukao se sa srpskom vojskom i ostatak rataproveo u emigraciji izlažući na jugoslovenskim umetničkim izložbama.

U periodu prvog svetskog rata Rosandić prolazi kroz fazu oslobođanja uticaja secesije i orijentacije ka realizmu i renesansno-mediteranskom shvatanju skulpture, koje je njemu, rođenom dalmatincu, više odgovaralo. Mediteranska koncepcija nosila je u sebi harmoniju, meru, oplemenjeni realizam i uzdržanu senzualnost.

Umetnički izraz Rosandićevog doživljavanja ratnih patnji i tragedija bile su skulpture pune ljudskog bola, patnje i tuge. Izradio je niz reljefa u kojima su bol i stradanja naših naroda — Siročad, Majčina briga, Majčina tuga, Udovica. Inspirisan religioznim temama stvorio je skulpture — Asketa, Hristova glava, Jovan Krstitelj, Ecce homo. Najsnažnije ostvarenje iz ovog perioda i najviši domen u celokupnom Rosandićevom umetničkom stvaralaštvu je Ecce homo.

Rosandić je ostavrio izvestan broj manjih skulptura — Dečak, Svirač na fruli, Devica, Pubertet, osećajne, nežne, ljupke i poetične, kao i minijaturne skulpture u dvetu — Kamena s ramena, Karijatida, i Buket. Minijaturno po dimenzijama, dobro proporcionisane, oblikovane čistim skulpturskim jezikom one se odlikuju izvanredno finom stilizacijom i sugestivnom ekspresivnošću.

Posle prvog svetskog rata, u punoj snazi i na vrhuncu umetničke zrelosti Rosandić intenzivno radi i stvara. Rosandićevo umetničko interesovanje kretalo se od figure, biste, reljefa, monumentalne kompozicije i spomenika do sitne dekorativne plastike i predmeta primenjene umetnosti. Sve je to bilo izvedeno u bogatoj skali materijala, od kamena, bronze i drveta do bakra i srebra.

Najveće Rosandićevo delo, u kome se on predstavio kao arhitekt, vajar i dekorater, jeste Mauzolej porodice Petrinović u Supetru na Braču. Izvođenje Mauzoleja trajalo je od 1924. do 1927. godine. To vreme umetnik je proveo uglavnom u Supetru

Po završetku radova na Mauzoleju, Rosandić se vraća u Beograd, gde stvara sa još većim elanom i približava se svom umetničkom vrhuncu. Dela stvorena u vremenu od 1930. do 1939. godine nalaze se u mnogim muzejima i privatnim zbirkama u zemlji i inostranstvu. Pomenimo skulpture — Svirač na harfi, Skulptor, Autoportet, Portet kotorskog biskupa Učelinija, Stidljivost, Mlada žena, Žeđ.

Iako odličan klesar, Rosandić je najbolja dela dao u drvetu. Izvanredno je osećao skulpturu i materiju drveta.

Rosandić je predstavljao jednu od vodećih ličnosti kulturnog života Beograda. Bio je profesor Umetničke škole. Jedan od osivača i prvi rektor Akademije likovnih umetnosti. U periodu posle drugog svetskog rata Rosandić je još uvek aktivan kao vajar — stvaralac, ali je daleko značajniji kao vajar — pedagog. Svoje veliko tehničko znanje, umetnički talenat i dugogodišnje iskustvo nesebično i sa velikim žarom prenosio je na mlade vajare, svoje učenike na Akademiji. Izabran je 1947. godine za državnog majstora—vajara Dobio je svoju majstorsku radionicu i grupu od štest talentovanih mlnadih skulptora, koji su postali njegovi učenici. Prihvatao je mlade obdarene ljede, ostavljao im slobodu i širinu u koncepcijama i radu.

Za svoja umetnička ostvarenja i raznovrstan kulturni rad Rosandić je 1946.godine dobio priznanje izborom za redovnog člana Srpske akademije nauka.

Rodio se i umro u Splitu, iako je najveći deo života proveo u Beograd. Nakoliko godina pred smrt, pošao je u Split, gde je proveo poslednje tri godine života. U proleće 1. marta 1958. godine umro je Toma Rosandić, u Splitu, gradu svoje mladosti.

KATALOG DELA

1. *Studija harfiste, 1929, bronza*
2. *Asketa, 1916, bronza*
3. *Majčina briga, 1915, drvo-reljef*
4. Siročad, 1915 drvo-reljef
5. Pevačica, 1931. drvo-reljef
6. *Njegoš, 1933, bronza*
7. *Majčina igra, 1939, drvo*
8. *Portret gdje Dembicki, 1937, bronza*
9. *Studija »Igrali su vrani konji«, 1937, gips*
10. *Skulptor, 1930, bronza*
11. *Autoportret, 1930, bronza*
12. *Skice za skulpture i reljefe, olovka-crteži*
13. *Originalna dokumenta i fotografije iz fonda Tome Rosandića*